

Jerzy Kielbik

Warmińska Kapituła Katedralna :
dzieje i wybitni przedstawiciele,
oprac. A. Kopiczko, J. Jezierski, Z.
Żywica, Olsztyn 2010 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie 4 (274), 765-767

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

skę. Zwrócił uwagę na militarny wymiar polityki Zakonu, której głównym celem był podbój tej ziemi, do czego dążył za wszelką cenę. Zaanektowanie tego obszaru mogło w przyszłości mocno osłabić Księstwo Litewskie, przede wszystkim ze względu na jego odcięcie od Morza Bałtyckiego. Żmudź stanowiła także przeszkodę między dwoma częściami zakonu krzyżackiego: pruską i inflancką. Przez jej opanowanie Krzyżacy zapewniliby sobie jedność terytorialną. Na powyższe problemy autor zwraca szczególną uwagę. Jego zdaniem, Żmudź stanowiła początkowo przedmiot przetargów Litwy z Zakonem i zrzekano się dla uzyskania innych celów politycznych. Po 1408 r. pozycja Litwy w rejonie była już na tyle mocna, że zawarła pokój z Krzyżakami inflanckimi, co doprowadziło do osłabienia Zakonu w Prusach. Efektem prowadzonych działań była m.in. klęska braci zakonnych pod Grunwaldem.

Podsumowując, należy żałować, że Marek Radoch nie poprzestał na opracowaniu działań krzyżackich w walce o Żmudź, ograniczając się do okresu 1398–1411, z którego to zadania wywiązał się bardzo dobrze. Notowania książki znacznie obniża jej pierwszy rozdział, w którym znalazło się wiele niedociągnięć. Autor nie dotarł do wielu współczesnych publikacji, głównie do literatury litewskiej, przez co pojawiły się problemy np. z identyfikacją grodów. Opieranie się głównie na pracach powstałych w okresie międzywojennym (lub wcześniej) powoduje, że rozdział ten, mimo że został napisany w XXI w., nie wnosi do literatury przedmiotu nic nowego ponad to, co już napisali H. Łowmiański, S. Zajączkowski oraz G. i H. Mortensenowie.

Robert Klimek

Warmińska Kapituła Katedralna. Dzieje i wybitni przedstawiciele, praca zbiorowa pod red. A. Kopiczko, J. Jezierskiego, Z. Żywicy, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM, Olsztyn 2010, ss. 556.

W rocznicę 750-lecia utworzenia Warmińskiej Kapituły Katedralnej ukazała się książka pod redakcją Andrzeja Kopiczko, Jacka Jezierskiego i Zdzisława Żywicy poświęcona jej dziejom i wybitnym przedstawicielom. Tytuł publikacji jest nieco mylący, na pierwszy rzut oka wydawać by się mogło, że mamy do czynienia z syntezą, jest to jednak publikacja pokonferencyjna nie pretendująca nawet do roli monografii, co we wstępie zaznaczył Andrzej Kopiczko (ss. 15–16).

Formuła konferencji wymusza siłą rzeczy pewną niejednorodność tematyczną. Chcąc tego uniknąć i nadać książce formę uporządkowaną, redaktorzy podzielili jej treść na działy: *Kopernikana, Statuty, Kanonicy, Zabytki*. Już same

tytuły wskazują na zawartość pracy i szczególne wyróżnienie jednego z wybitnych kanoników – Mikołaja Kopernika. Układ książki jest chronologiczny, za wyjątkiem partii poświęconej kanonikom, gdzie podział jest chronologiczno-rzeczowy. W książce zawarte są w przeważającej większości prace oryginalne, oprócz artykułu Owena Gingericha stanowiącego przedruk z „Proceedings of the National Academy of Sciences”.

Jak zostało to już wskazane, książkę rozpoczyna część poświęcona Mikołajowi Kopernikowi. Zamieszczono tu pięć artykułów: Jerzego Gąssowskiego *Badania w archikatedrze fromborskiej w celu odnalezienia i identyfikacji grobu Mikołaja Kopernika*; Owena Gingericha *Tajemnica grobu Kopernika*; Władysława Duczko *Genom Mikołaja Kopernika i księgozbiór astronoma w Uppsali*; Józefa Flika *Najstarsze portrety Mikołaja Kopernika jako kanonika fromborskiego i astronoma* oraz Mirosława Bochenka *Dzieje traktatów monetarnych Mikołaja Kopernika*.

Kolejna część książki to *Statuty*. Znajduje się tutaj sześć prac. Rozpoczyna ją rozprawa Marcina Wysockiego *Patrystyczne korzenie kapituły i statutów kapitulnych*. Następnie mamy artykuły: Andrzeja Radzimińskiego *Zarządzanie majątkiem Warmińskiej Kapituły Katedralnej w świetle jej statutów*; Lucjana Świto *Kapituła Warmińska w świetle obowiązującej regulacji prawnej*; Ryszarda Sztychmiera *Obowiązki i uprawnienia kanoników Warmińskiej Kapituły Katedralnej*; Pawła Rabczyńskiego *Święty Andrzej Apostoł – patron Diecezji i Kapituły Warmińskiej* i Władysława Nowaka *Życie liturgiczne Warmińskiej Kapituły Katedralnej*.

Dalsza część pracy poświęcona została kanonikom. Tu pierwszy artykuł to praca Radosława Biskupa *Prozopografia pruskich kapituł katedralnych w średniowieczu (XIII–XVI w.) – stan badań i postulaty*. Zagadnienie to kontynuuje Teresa Borawska w studium zatytułowanym *Kapituła Warmińska w średniowieczu i na początku czasów nowożytnych (1260–1550)*. Autorem kolejnego artykułu *Die Besetzung der ermländischen Kanonikate des Frauenburger Domkapitels während der Zeit des Nationalsozialismus (1933–1945)* jest Ulrich Fox. Następnie Andrzej Kopiczko przedstawił *Studium prozopograficzne nad biografiami kanoników rzeczywistych Kapituły Katedralnej we Fromborku po II wojnie światowej*.

Jak wspomniałem wcześniej, partia książki poświęcona kanonikom ma układ chronologiczno-rzeczowy. W pierwszej kolejności zamieszczono opracowania ogólne, dalej zaś następują również uporządkowane chronologicznie opracowania szczegółowe. I tak Tatiana Abukhouskaya napisała referat zatytułowany *Studia uniwersyteckie przyszłych kanoników warmińskich w świetle korespondencji Jana Dantyszka*. Anna Skolimowska przedstawiła tekst pt. *Przegląd korespondencji biskupa warmińskiego Jana Dantyszka z kanonikami Kapituły Katedralnej*. Alojzy Szorc zaprezentował referat pt. *Wybór biskupa warmińskiego przez Kapitułę*

Warmińską w teorii i praktyce. Janusz Jasiński zajął się problemem narodowości kanoników w pracy *Kwestia polskości kanoników katedralnych pochodzenia niemieckiego w XVII–XVIII stuleciu*. Julian Wojtkowski zwrócił uwagę na korespondencję Hozjusza prezentując tekst *Korespondencja Stanisława Hozjusza do Henryka Walezego o Konfederacji Warszawskiej*. Stanisław Achremczyk przedstawił opracowanie pt. *Kapituła Warmińska w życiu politycznym Rzeczypospolitej XVII i XVIII wieku*. Z kolei Małgorzata Czupajło scharakteryzowała sylwetkę Eustachego Knobelsdorfa w opracowaniu *Eustachy Knobelsdorf (1519–1571) – kanonik Kapituły Fromborskiej i pierwszy poeta warmiński*. Danuta Bogdan przedstawiła opracowanie pt. *Prepozyt Kapituły Fromborskiej Paweł Górnicki jako współrządca Warmii w latach 1606–1619*. Na zakończenie tej najbardziej rozbudowanej partii książki Stefan Ewertowski przedstawił artykuł *W służbie Barana Bożego na Warmii. Książdź Profesor Marian Borzyszkowski (1936–2001)*.

Ostatnia część książki zatytułowana została *Zabytki*, stąd też jej duża różnorodność tematyczna. W przeważającej części są to szkice, opracowania pewnych wycinków dziejów Kapituły. Część tę rozpoczyna artykuł Ireny Makarczyk *Wizytacja katedry fromborskiej w 1631 r. przez biskupa żmudzkiego Melchiora Eliszewicza h. Gejsza*. Dalej Michał Spandowski omawia dokumenty warmińskie w tekście *Inkunabuły z dawnych księgozbiorów Fromborka*. Tomasz Piaskowski przedstawił *Szkic do dziejów rezydencji kanoników Kapituły Fromborskiej. Kurie kanoników warmińskich na zewnątrz murów obronnych katedry we Fromborku w XVI–XVII wieku, ze szczególnym uwzględnieniem kurii Mikołaja Kopernika* to praca Jerzego Sikorskiego. Elżbieta Topolnicka-Niemcewicz przedstawiła rozważania zatytułowane *Kanonicy pochodzenia włoskiego we Fromborku w XVII–XVIII wieku i import sztuki włoskiej*. Również w kręgu historii sztuki pozostawiła nas Jadwiga Semków opisując *Sedilia przyłtarzowe fundacji kanoników Warmińskiej Kapituły Katedralnej z XVII i XVIII w. w Bazylice Archikatedralnej we Fromborku*. Podobnie postąpiła Weronika Wojnowska przedstawiając *Historię ostatniego oszklenia witrażowego katedry pw. Wniebowzięcia NMP we Fromborku i starania Warmińskiej Kapituły Katedralnej związane z jego realizacją*. Grzegorz Świdorski zajął się zamkiem w Pieniężnie w pracy *Inwentarze zamku kapituły warmińskiej w Pieniężnie z lat 1576–1578*. Na koniec zaś Barbara Zalewska przedstawiła artykuł zatytułowany *Prace konserwatorskie w Zespole Katedralnym we Fromborku w świetle materiałów archiwalnych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie*.

Omawiane artykuły to prace oryginalne, poruszające tematykę nowatorską lub też wprowadzające do obiegu naukowego nowe źródła albo na nowo odczytujące już znane.